

WOORD, KLANK & BEELD

BOEK SPIRITUALITEIT

Benedictus voor iedereen
Notker Wolf

De Duitser Notker Wolf is de abt-primaat van de benedictijnen, zeg maar de algemene overste van alle benedictijnen. Wolf, thans zeventig, trad in bij de benedictijnen in de aartsabdij Sankt Ottilien in Beieren. In de orde vormt deze abdijsamenleving een afzonderlijke congregatie, die vooral actief is in de missie.

In 1977 werd Wolf verkozen tot vijfde aartsabt van Sankt Ottilien en daarmee leider van de ongeveer 1.100 leden tellende congregatie in achttien landen. Hij lag aan de basis van de bouw van nieuwe kloosters in China en India en stimuleerde de hernieuwing van voormalige priorijen. In 2000 werd hij abt-primaat met residentie in Rome en daarmee ook een van de meest gezaghebbende religieuzen in de katholieke Kerk.

Notker Wolf geniet buiten de orde ook enige bekendheid als gitarist van een rockband. Zijn muziek is voornamelijk geïnspireerd door AC/DC, ZZ Top en The Rolling Stones. Hij treedt met zijn band op als gitarist en houdt sinds 1981

geregeld (klooster)tournees. Zijn laatst verschenen album werd *Rock My Soul* gedoopt.

De abt werd bij onze oosterburen bekend met columns in populaire bladen, waarin hij toegankelijk praat over het geestelijke leven. In dit nieuwe boek 'leest' hij de regel van Benedictus vanuit zijn ervaringen als abt-primaat. Vooral zijn ontmoetingen tijdens de talrijke reizen krijgen in dit exposé een plaats. De stijl is direct, niet hoogdravend, niet theoretisch, zelfs niet theologisch. Een voorbeeld: „Het is niet te geloven wat Benedictus niet allemaal probeert om conflicten te vermijden! Een abt kan nog zo goed zijn, toch zullen conflicten niet uitblijven. Gemeenschapsleven is zelden rozegeur en maneschijn.”

Heel veel ervaringen komen voort uit ontmoetingen met het kloosterleven in de ontwikkelingslanden. Daarmee toont Wolf dat hij behoort tot een missionaire tak van de benedictijnen.

Het boek past in een stroom publicaties die de regel van Benedictus herontdekken en willen ontsluiten voor een groot publiek. Dat is heel opmerkelijk, want de regel hoort immers thuis in de wereld van monniken en monialen. Toch kunnen velen putten uit de wijsheid van de oude Benedictus, waarin een aantal waarden opduikt die haaks op onze huidige wereld en cultuur staan. In die zin mogen we gerust spreken van 'levenslessen van Benedictus'. (EDS)

Notker Wolf, *Wat we van monniken kunnen leren. Levenslessen van Benedictus*, Lannoo, Tielt, 2010, 215 blz., 17,95 euro, ISBN 978 90 209 8742 3.

BOEK GESCHIEDENIS

Verhalen van de oorlog
Roland Bergeys

Zeventig jaar na de Duitse inval in België mag dit boek niet onvermeld blijven. Roland Bergeys, muzikant en theatermaker, luisterde als kind ademloos naar verhalen over de Tweede Wereldoorlog. Hier verzamelt hij twintig verhalen van gewone mensen over die oorlog.

„Het is geen geschiedschrijving op zich”, stelt de auteur bij aanvang. Dat is het inderdaad niet, en dergelijke mondelinge geschiedenis is altijd riskant. Het geheugen leidt immers een eigen leven. „Herinneringen aan het oorlogsleven zijn met paradoxen doorwe-

ven”, stipt historicus Pieter Serrien aan in het voorwoord. „Ze zijn vooral moeilijk te vatten. Daarom is het goed dat we ons hoeden voor een foute voorstelling van de oorlog.” De herinneringen roepen vaak vragen op, die natuurlijk niet beantwoord kunnen worden.

De oorlogsjaren laten zich blijkbaar niet herinneren als 'dagelijks leven'. De inval in mei 1940 haalde ieders leven overhoop. Velen sloegen op de vlucht. Ook wie terugkeerde, belandde in het oorlogsleven. In de getuigenissen is er veel aandacht voor het begin en het einde van de wereldoorlog. Striemen zijn de getuigenissen over de 'vlucht', maar er zijn ook beklijvende bladzijden met verhalen van hen die in Duitsland verbleven (vrijwillig of gedwongen) toen het nazi-regime in elkaar stortte. Het boek wordt begeleid door een cd met enkele liedjes, deels van de hand van de auteur. (EDS)

Roland Bergeys, *Gaan jullie ons nu doodschieten? Verhalen uit de Tweede Wereldoorlog*, Lannoo, Tielt, 2010, 239 blz., 19,95 euro, ISBN 978 90 209 8839 0.

CD KLASSIEK

Eerbetoon Frits Celis

De naam Galina Oestvol'skaja is niet zo bekend. Deze Russische componiste studeerde bij Sjostakovitsj en gaf les aan het conservatorium van Sint-Petersburg, waar ze in 2006 stierf. Ze was een eigenzinnige dame,

die zowat als een kluiszwaarder leefde en een hekel had aan getheoretiseer over muziek. Haast haar hele leven werkte ze onder het juk van de communistische doctrine.

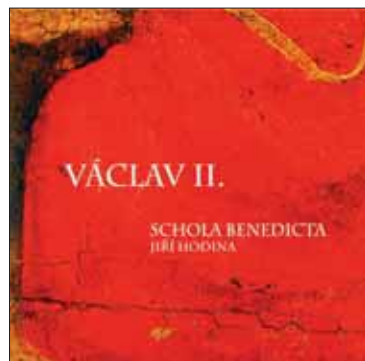
Haar pianowerk, dat Sabine Lieber knap brengt op twee cd's, komt heel fysiek over. Met vele dissonanten wil ze uiting geven aan een diepe pijn die het leven van de mens op aarde kwetst en tekent. Toch is ook verrijzenis mogelijk. Uiteindelijk is het haar doel los te komen van dit schijnbaar onafwendbare lijden. Het enige lichtpunt dat ze ooit benoemde, is Gods Voorzienigheid.

Ontspannende muziek is dit niet, maar Oestvol'skaja draagt andere gevoelens aan: gevoelens van radeloosheid, van onmacht en vernedering, van zwijgen dat langzaam loutert.

Omdat de componiste juist zo weinig informatie wilde geven, is elke interpretatie hachelijk, maar het lijkt alsof ze het barbaarse gezicht van het 'reële socialisme' in zijn volle dimensie heeft weergegeven. Zij voltooide haar oeuvre in 1990, zestien jaar voor haar dood en in het jaar van de val van het communisme, niet toevallig met haar vijfde symfonie *Amen*. De componiste schrapte en vernietigde ontzettend veel. Meer dan veertig jaar scheppende arbeid is gecondenseerd tot net zes uur muziek. Weinig componisten pasten het principe 'schrijven is schrappen' dan ook zo bewust toe, als Oestvol'skaja. (JC)

Galina Ustvol'skaya, *Complete Works for Piano*, door Sabine Lieber (piano), 2 SACD's, Neos Music (distributie coda), NEOS 10904/05, 32,60 euro.

CD KLASSIEK

Gregoriaans uit Tsjechië
Schola Benedicta

Koning Wenceslas II (of Vaclav II) werd op witte donderdag 1297, in de Sint-Vituskathedraal, hoog boven Praag, tot koning van Bohemen gekroond. Bij die plechtigheid werd een hymne in de volkstaal, *Hospodine, pomiluj ny*

(Heb erbarmen, Heer) uit de vroege elfde eeuw gezongen! Daarmee begint deze mooie cd die Jiri Hodina met een jeugdig gemengd koor heeft samengesteld uit prachtige geestelijke liederen. Het programma volgt een veertiende-eeuwse kroniek, waardoor we het leven van deze belangrijke vorst leren kennen. De kroniek wordt bewaard in de cisterciënzerabdij van Zbraslav, in de buurt van Praag. De abdijkerk werd de 'koninklijke hal' (*aula regia*) genoemd en stond model voor alle grote kerken van het land. Naar de gewoonte van die tijd wilde Vaclav II in 'zijn' rijkelijk begunstigde abdij worden begraven.

Na de herinnering aan de kroning wordt ook de eerste steenlegging van de abdij en de *dedicatio* of kerkwijding ervan gememoreerd. Dat levert prachtige gezangen op: een *Missa rorate coeli* ter ere van de Maagd of nog het mooie *Kyrie Immense Conditor*, afkomstig uit Noord-Frank-

rijk of Vlaanderen en bewaard in het Praagse kathedraalarchief.

De band met Frankrijk is niet eigenaardig, aangezien Vaclav's dochter Elisabeth zou huwen met Jan van Luxemburg, waardoor Bohemen later overging in de handen van de Habsburgers. Ook dat evocert de cd met veel vreugdezangen en een mooi motet. Helaas sterven ook koningen, zelfs Vaclav, en wel in juli 1305. De *Lamentaties van Jeremias* zijn dus op hun plaats in deze context met aansluitend het aangrijpende *Pange melos lacrimosum, lacrimans elegia*.

De grafkerk werd later een bedevaartsoord en ook dat wordt mooi weergegeven. Een fijne opname die aantoon hoe 'Europees' Bohemen toch wel is. (JC)

Vaclav II, door de Schola Benedicta onder leiding van Jiri Hodina, ARTA (distributie Lavial), F10160, 18 euro.

DVD KLASSIEK

Vijfde symfonie
Ludwig van Beethoven

Het jonge label EPR-Classic met zetel in Koningshooikt bedacht een originele formule om klassieke muziek tot leven te brengen in een tijd waarin vooral beelden belangrijk zijn. Bij concerten op televisie zit de kijker immers vaak tegen de rug van de dirigent aan te kijken en vraagt hij of zij zich af wat het beeld in feite bijbrengt aan de totale ervaring. In samenwerking met EXQ Cultuur bekeek EPR de zaak andersom: niet vanuit het standpunt de toeschouwer in de concertzaal, maar vanuit het orkest. Met niet minder dan acht camera's werd gefilmd en dat levert een uniek visueel document op, waarbij de toeschouwer als het ware in de huid van de

orkestleden kruipt. Bovendien toont dit beter dan ooit de samenwerking tussen de muzikanten onderling en hun dirigent.

Wellicht konden ze geen betere dirigent en orkest vinden om hun nieuwe benadering te illustreren, dan 'onze' Jos van Immerseel met zijn Anima Eterna. Het vermaarde gezelschap kreeg intussen een vaste stek in het Brugse concertgebouw en het wekt dan ook verwondering dat voor de uitvoering van Beethovens vijfde werd gekozen voor de Concert Noble in Brussel. Dat is een luxueuze, voorheen adellijke, feestlocatie in de Brusselse Leopoldwijk, vormgegeven door de grote negentiende-eeuwse architect Henri Beyaert. De reden voor deze locatie blijkt te zoeken in de benadering die de dirigent aanhoudt ten aanzien van de uit te voeren muziek. Hij is een principieel voorstander van een zo historisch correct mogelijke uitvoering, die zo dicht mogelijk terugkeert naar wat de componist voor ogen stond. Van Immerseel: „Beethovens vijfde is populair, omdat ze veel gespeeld wordt in een geromantiseerde uitvoering. Maar ze is veel minder gekend in haar originele gedaante, die veel interessanter is. Als men ze speelt op oude instrumenten uit die tijd (of met goede kopieën), in de origi-

nele tempi, en men zich baseert op de originele tekst van de partituur, dan zit die overbekende symfonie vol revolutionaire wendingen, vol lyriek en drama. Iedere seconde kun je verbaasd zijn.”

De dvd bewijst deze stelling duidelijk, zoals hij ook prima toont hoe de muzikanten plezier beleven aan hun werk. En de klank van die oude instrumenten? Die is hemels, lichtvoetig en wendbaar, en komt goed tot zijn recht in de relatief kleine banketzaal van de Concert Noble.

Wellicht komt Van Immerseel opnieuw aardig in de buurt van het oorspronkelijke klankbeeld dat Beethoven voor ogen stond, want hij bracht zijn vijfde voor het eerst ten gehore in het Weense paleis van de prinsen Lobkowitz, een edele familie waartoe de laatste Gentse bisschop van net voor de Franse Revolutie behoorde. En de Concert Noble werd immers in 1785 gesticht door de aartshertogen van Oostenrijk. (JC)

Beethoven's Fifth. A Rediscovery. Concert and Documentary, 1 dvd, door Anima Eterna Brugge onder leiding van Jos van Immerseel, EPR-Classic (distributie codex), 2010 EPRC 005, 22,80 euro.